

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede - Inštitut za družbene vede
OBRAMBOSLOVNI RAZISKOVALNI CENTER
Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5
tel. 01/ 5892 324
fax. 01/ 5892 202

JAVNOMNENJSKA RAZISKAVA

NACIONALNA IN MEDNARODNA VARNOST 2003

Raziskovalna skupina:

izred.prof.dr. Marjan Malešič
red.prof.dr. Anton Bebler
izred.prof.dr. Ljubica Jelušič
doc. dr. Vinko Vegič
asist. dr. Maja Garb
Jelena Trifunović
Klemen Grošelj

Ljubljana, 17. december 2003

UVOD

Geneza organiziranega in sistematičnega raziskovanja varnosti in z njo povezanih fenomenov v Sloveniji sega v začetek osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bil pri tedanji Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo ustanovljen Obramboslovni raziskovalni center. Raziskovalci smo tedaj proučevali varnostne, obrambne in vojaške spremembe v Evropi, nekdanji Jugoslaviji in še posebej v Sloveniji. Raziskovalno delo na tem področju je dobilo dodatno spodbudo z ustanovitvijo samostojne in neodvisne Slovenije, saj je imela novo nastala država izjemne potrebe po analitičnih in raziskovalnih podlagah za vzpostavitev in kasnejše popravke nacionalnovarnostnega sistema. Med različnimi študijami, analizami in raziskavami ima vidno mesto kontinuirano proučevanje javnega mnenja o varnostnih, obrambnih in vojaških vprašanjih.

Prvo javnomnenjsko raziskavo o nacionalni varnosti Slovenije je Obramboslovni raziskovalni center izvedel na prehodu iz leta 1990 v 1991. Metodološko in vsebinsko izpopolnjeno raziskavo smo ponovili na prehodu iz leta 1994 v 1995. Sledili sta javnomnenjski raziskavi v maju in juniju 1999 oz. oktobru in novembru 2001, ki sta poleg proučevanja nacionalne varnosti, velik del prostora namenili evropskim varnostnim in obrambnim integracijam. Javnomenjsko raziskavo, ki jo predstavljamo v nadaljevanju, smo izvedli oktobra in novembra 2003 in prav tako kombinira spremenljivke, ki se nanašajo na nacionalno in mednarodno varnost. Raziskavo smo izvedli Marjan Malešič, Anton Bebler, Ljubica Jelušič, Vinko Vegič, Maja Garb, Jelena Trifunović in Klemen Grošelj.

S časovnega in kontekstualnega zornega kota je pomembno ugotoviti, da je raziskava potekala v času intenzivnega »boja proti terorizmu« (Irak, Afganistan...) ter po velikih varnostno-političnih in sistemskih spremembah v Sloveniji, kot so skorajšnje članstvo Slovenije v Natu in Evropski uniji, vse bolj intenzivno sodelovanje države v mednarodnih mirovni in humanitarnih operacijah ter sprememba načina popolnjevanja Slovenske vojske, to je odprava vojaške obveznosti ter prehod na popolnoma poklicno vojsko in uvedbo prostovoljne rezerve ter prostovoljnega (plačanega) služenja vojaškega roka.

Pri raziskovanju smo upoštevali standarde združenja AAPOR (American Association for Public Opinion Research) ter izkušnje pridobljene med aktivnim sodelovanjem v mednarodnih združenjih raziskovalcev in projektih ERGOMAS (European Research Group on Military and Society), ISA (International Sociological Association) Research Committee 01: Armed Forces and Conflict Resolution in COST (Co-operation in Science and Technology) Evropske komisije. Terensko fazo raziskave je izvedel Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij pri Inštitutu za družbene vede. Raziskavo smo izvedli na reprezentativnem vzorcu polnoletnih državljanov Republike Slovenije - na vprašalnik je odgovarjalo 1065 respondentov.

Temeljni cilj raziskave je poudariti soodvisnost med spremenjenimi mednarodnimi varnostnimi okoliščinami in socialno-ekonomskimi, političnimi, varnostnimi in vrednotnimi spremembami v Sloveniji, na eni strani ter potrebo po prilagajanju nacionalnovarnostnega sistema naše države zahtevam, ki izhajajo iz evropskih integracijskih procesov, na drugi strani. Ob tem predpostavljamo, da je sodelovanje Slovenije v procesu evropskega ekonomskega, političnega in varnostnega združevanja kompleksen pojav, ki mora temeljiti na ustreznih znanstveno-raziskovalnih podlagah. Obramboslovni raziskovalni center s svojimi raziskovalnimi projekti, kot so Nacionalna varnost Slovenije, Civilno-vojaška razmerja

sodobnih držav, Varnostne integracije v Evropi, Varnostna politika Slovenije in Nato, Konverzija vojaštva, Slovenska mladina in vojaški poklic, Oboroženo nasilje na območju nekdanje Jugoslavije, Popolnjevanje Slovenske vojske, Krizno upravljanje in vodenje ter z drugimi raziskovalnimi nalogami, prispeva k zagotavljanju tovrstnih podlag, ki služijo kot opora pri odločanju na varnostnem, obrambnem in vojaškem področju ter v procesu oblikovanja dolgoročnejsše varnostne politike Slovenije.

Pri oblikovanju in razgradnji teoretičnega koncepta javnomnenjske raziskave o nacionalni in mednarodni varnosti smo izhajali predvsem iz naslednjih podmen:

1 Sodobne varnostne razprave upoštevajo soodvisnost ekonomskih, socialnih, političnih, vrednotnih, okoljevarstvenih in vojaških dejavnikov, tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni. Podlaga za oblikovanje nacionalnovarnostne politike sodobne države je zelo široko razumevanje varnosti, ki občutno presega nekdanji vojaški determinizem značilen za pretežni del varnostne razprave med hladno vojno.

2 Uresničevanje nacionalne varnosti je neločljivo povezano z zagotavljanjem mednarodne varnosti, stanovitnosti in miru, saj učinki negativnih varnostnih procesov v okolju države neposredno in posredno zadevajo njeno varnost (možnost razširitve spopada, možnost terorističnih dejanj oz. množične migracije-begunci, tihotapljenje orožja, degradacija okolja, zmanjšane možnosti ekonomskega sodelovanja in rasti ipd.).

3 V procesu zagotavljanja varnosti sodobnih demokratičnih držav prihaja do razlik in nasprotij glede zahtev, pričakovanj in vrednot med splošno in strokovno javnostjo ter vladajočo politično elito in nacionalnovarnostnimi strukturami.

4 Vrednotne spremembe (porast individualizma, potrošništva in hedonizma) ter realni procesi, ki smo jim priča v zadnjih letih v post-moderni družbi, za katero so med drugim značilni pluralizacija in individualizacija, profesionalizacija in specializacija družbenih vlog ter neugodni demografski trendi, zahtevajo ustrezno prilagajanje sistema nacionalne varnosti in še posebej vojaške organizacije.

Učinkovito zagotavljanje nacionalne varnosti Slovenije mora poleg specifičnih varnostno-obrambnih potreb države, upoštevati tudi civilizacijsko-kulturne zahteve sodobnega časa. To pomeni, da je treba pri oblikovanju varnostne politike države upoštevati tudi mnenja, stališča, prepričanja in vrednote državljanek in državljanov o poslanstvu politične države in nacionalnovarnostnega sistema in znotraj njega še posebej oboroženih sil. Samo na ta način je možno zagotoviti potrebno legitimnost nacionalnovarnostnega sistema in varnostne politike.

V empiričnem delu raziskave »Nacionalna in mednarodna varnost 2003« smo identificirali mnenja, stališča, prepričanja in vrednote državljanek in državljanov Slovenije, ki omogočajo spoznanja o:

- zaznavanju ogroženosti Slovenije,
- stopnji varnostne kulture v naši državi,
- odnosu do nacionalnovarnostnega sistema in še posebej do Slovenske vojske,
- odnosu do procesa političnega, ekonomskega in varnostnega združevanja v Evropi in vloge Slovenije v tem procesu,
- sodelovanju Slovenije v mirovnih operacijah.

Izsledki raziskave na najbolj splošni ravni kažejo, da se velika večina državljanov Slovenije počuti varno, nadaljuje se trend zaznavanja nevojaških virov ogrožanja varnosti, medtem ko zaznavanje vojaške ogroženosti še naprej upada. Rezultati nadalje kažejo, da je slovenska javnost dovzetna za človekove pravice in zaščito življenjskega okolja, da se zavzema za širjenje kulture miru in nenasilja (še vedno je prisoten t.i. »mirovni sindrom« značilen za konec osemdesetih in začetek devetdesetih let), da vojski ne dovoljuje vmešavanja v politiko in zadeve civilne družbe in da goji relativno nizko zaupanje v represivni aparat države, tudi ko gre za ohranjanje njene neodvisnosti in suverenosti. Značilen je tudi t.i. »ekonomski determinizem« javnosti, ki v ospredje postavlja vire ogrožanja, vrednote in cilje, ki so izrazito ekonomsko obarvani.

V predstavitvi rezultatov raziskave bomo dali poudarek zaznavanju ogroženosti Slovenije, pričakovanim nalogam vojske v sodobni družbi, odnosu javnosti do sistema nacionalne varnosti in še posebej do Slovenske vojske, odnosu javnosti do sodelovanja Slovenije v mirovnih operacijah ter do mednarodnih varnostnih struktur in vloge naše države v njih.

Osnovne demografske in socialne značilnosti vzorca raziskave

Raziskava je zajela 1065 polnoletnih državljanov Slovenije. Strukturo realiziranega vzorca raziskave kažejo naslednji temeljni demografski in socialni podatki:

- glede na velikost naselja in tip krajevne skupnosti je struktura realiziranega vzorca naslednja (podatki so v odstotkih):

Velikost naselja:

1 - hiša na samem, zaselek ali manjša vas (oddaljena od pošte, šole, trgovine) z do 500 prebivalci	30.2
2 - vas, kraj (s šolo, pošto, trgovino), trg z nad 500 do 2000 prebivalci	23.5
3 - kraj z nad 2000 do 4000 prebivalci	8.2
4 - kraj z nad 4000 do 10.000 prebivalci	10.4
5 - kraj z nad 10.000 do 50.000 prebivalcev	12.0
6 - kraj z nad 50.000 prebivalci (Ljubljana, Maribor)	15.4

Tip krajevne skupnosti:

1 - mestna	38,9
2 - primestna	15,9
3 - vaška	45,3

- Struktura glede na spol: 47,2 % moških in 52,8 % žensk.
- Starost anketiranih: povprečna starost je 45,9 let, po starostnih skupinah pa je struktura anketiranih naslednja:

do 25 let	14,9
26 – 35 let	16,0
36 – 45 let	20,4
46 – 55 let	19,3
56 – 65 let	13,2
66 – 75 let	11,1
76 let in več	5,1

- Glede na nacionalno pripadnost vzorec sestavlja 90,1 % Slovencev, 2,8 % Hrvatov, 2,6 % Srbov, 2 % Bošnjakov/Muslimanov, 0,2 % Madžarov, 0,2 % Italijanov, 0,1 % Nemcev/Avstrijcev, 0,9 % državljanov druge narodnosti, 0,9 pa na to vprašanje ni odgovorilo.
- Izobrazbena struktura anketiranih je naslednja (v %):

nedokončana osnovna šola	4.2
dokončana osnovna šola	18.8
nedokončana strokovna ali srednja šola	2.3
dokončana 2 ali 3-letna strokovna šola	25.8
dokončana 4-letna srednja šola	31.5
nedokončana višja ali visoka šola	3.6
dokončana 2-letna višja šola	3.9
dokončana visoka šola, fakulteta, akademija	9.6
brez odgovora	0.2

- Struktura anketiranih glede na vojaške izkušnje po spolu (v %):

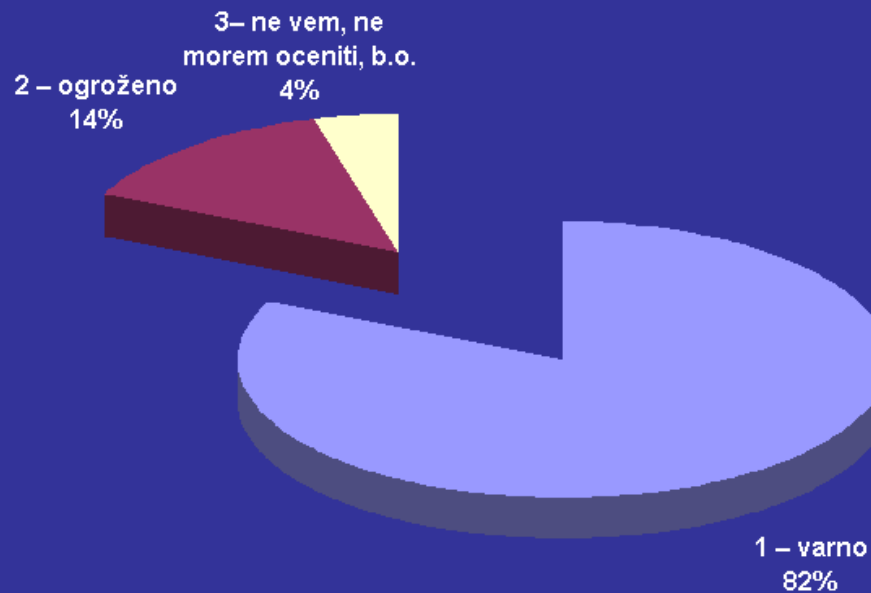
	moški	ženske
služil sem vojaški rok v Jugoslovanski ljudski armadi (JLA)	68,1	0,5
služil sem/sluzim vojaški rok v Slovenski vojski	11,6	0,2
bil sem zaposlen kot vojaška oseba v JLA	2,4	0
bil sem/sem zaposlen kot vojaška oseba v Slovenski vojski	2,0	0
drugo	2,0	3,4
nimam vojaških izkušenj	17,9	95,9

- Vernost/religioznost (v %):

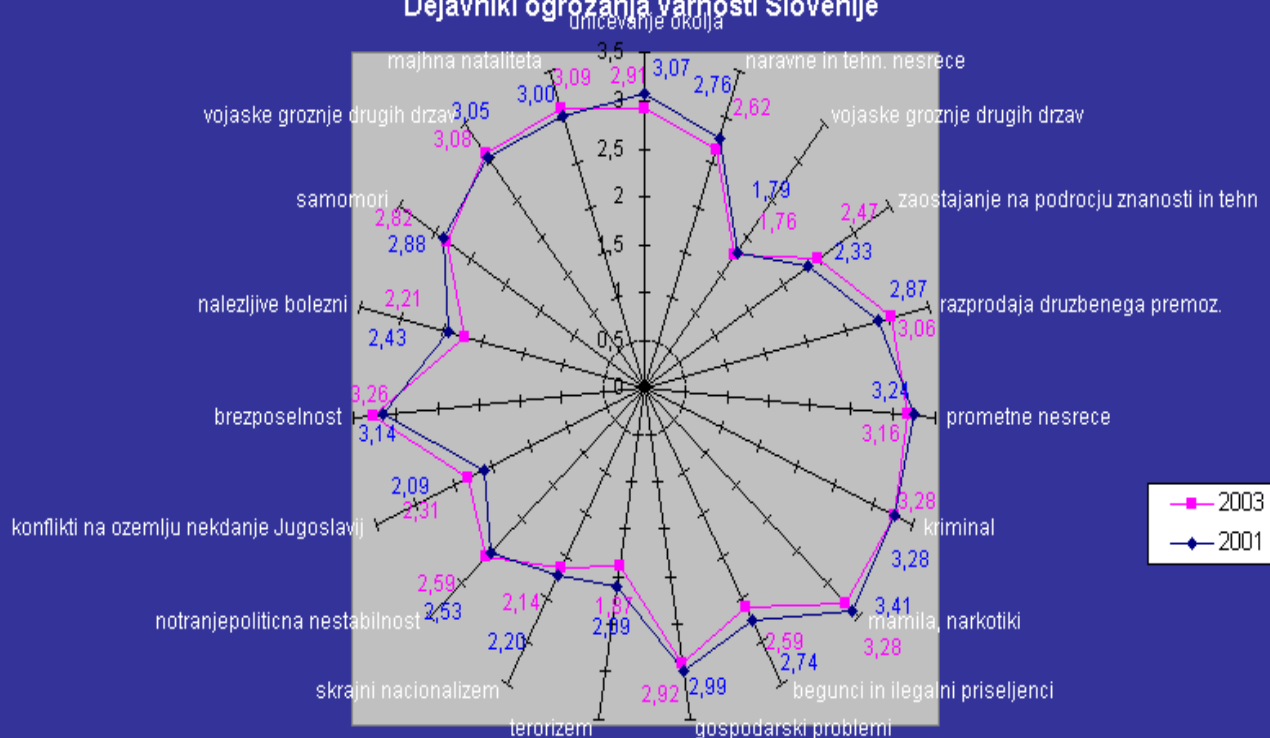
sem veren	54.7
ne morem reči, ali sem veren ali ne	19.2
nisem veren	22.4
ne vem/ne morem odgovoriti	2.2
brez odgovora	1.4

IZBRANI PODATKI IZ RAZISKAVE NACIONALNA IN MEDNARODNA VARNOST 2003

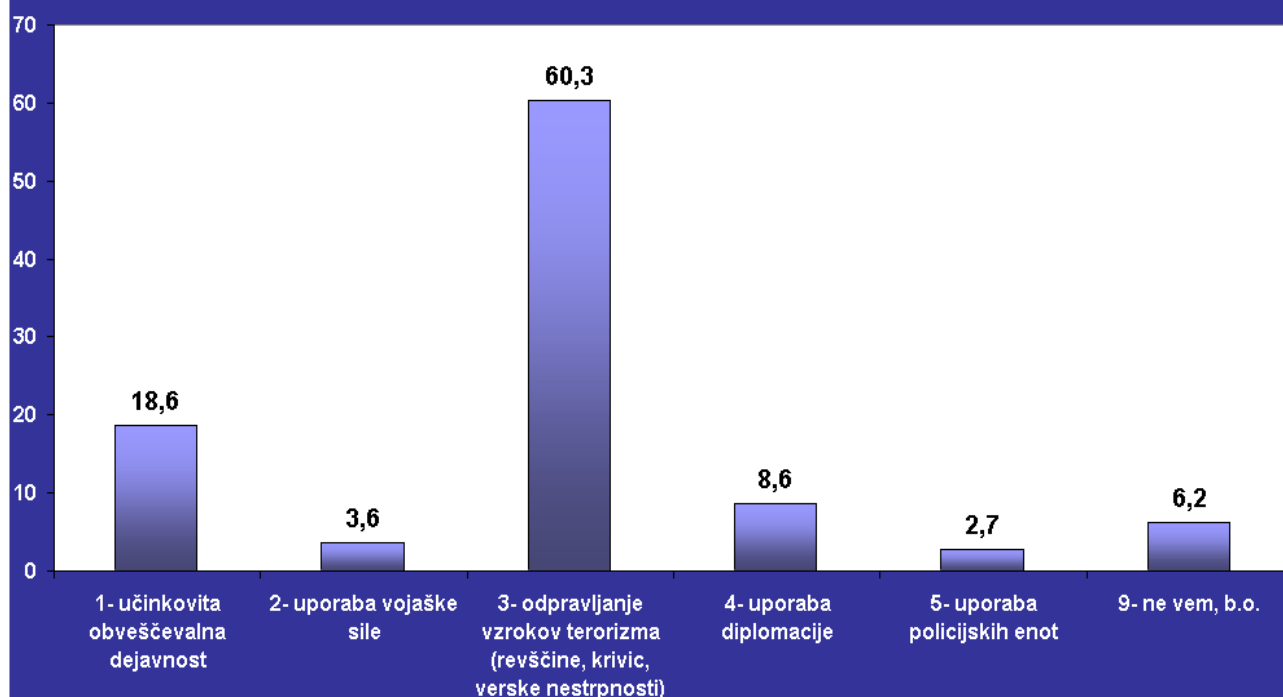
Ali se počutite varno ali ogroženo?

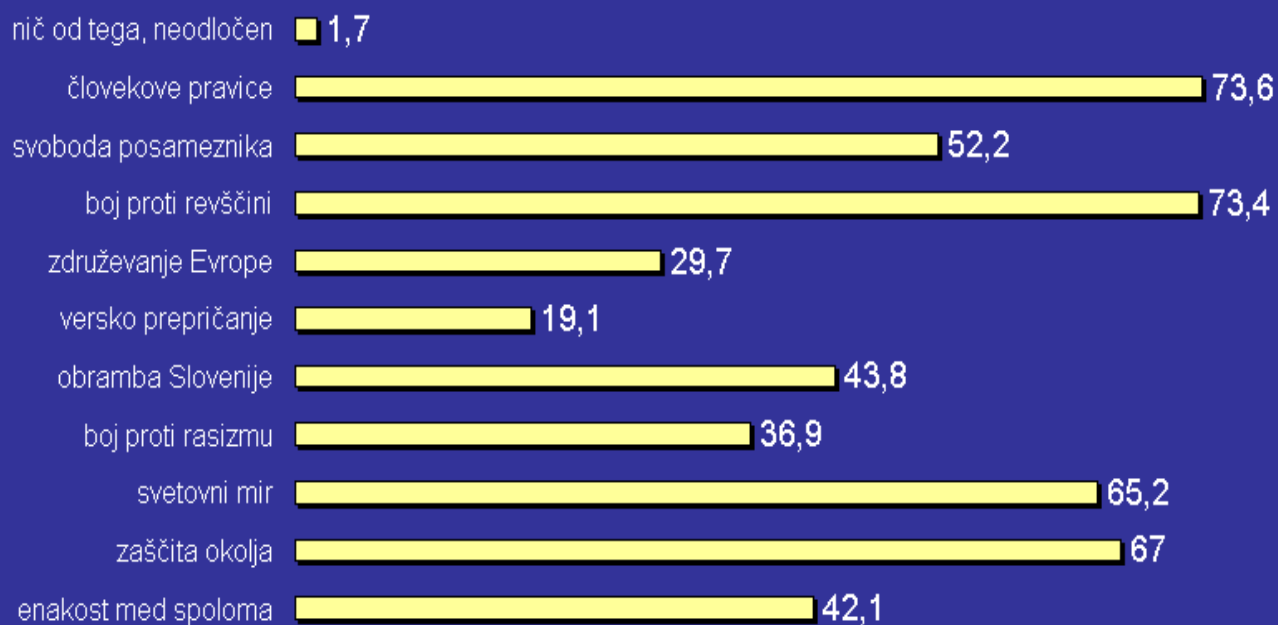
Dejavniki ogrožanja varnosti Slovenije

Kaj je najbolj pomembno za učinkovito zoperstavljanje mednarodnemu terorizmu

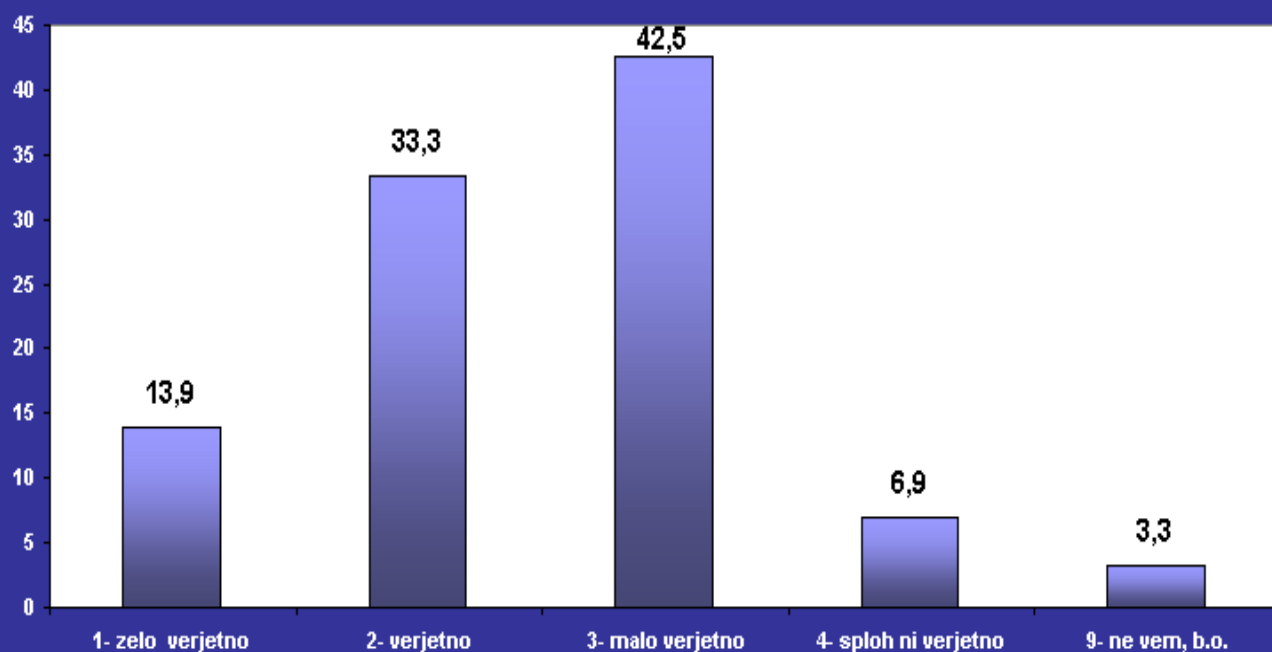
Za kaj je vredno kaj tvegati in žrtvovati

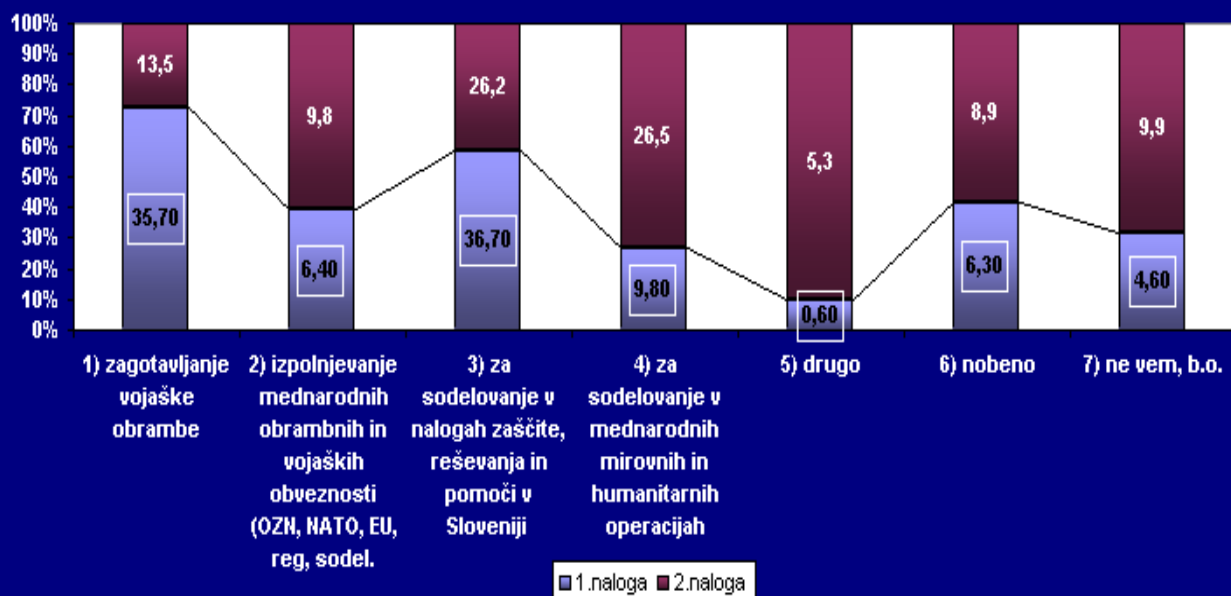
Naloge vojske v družbi

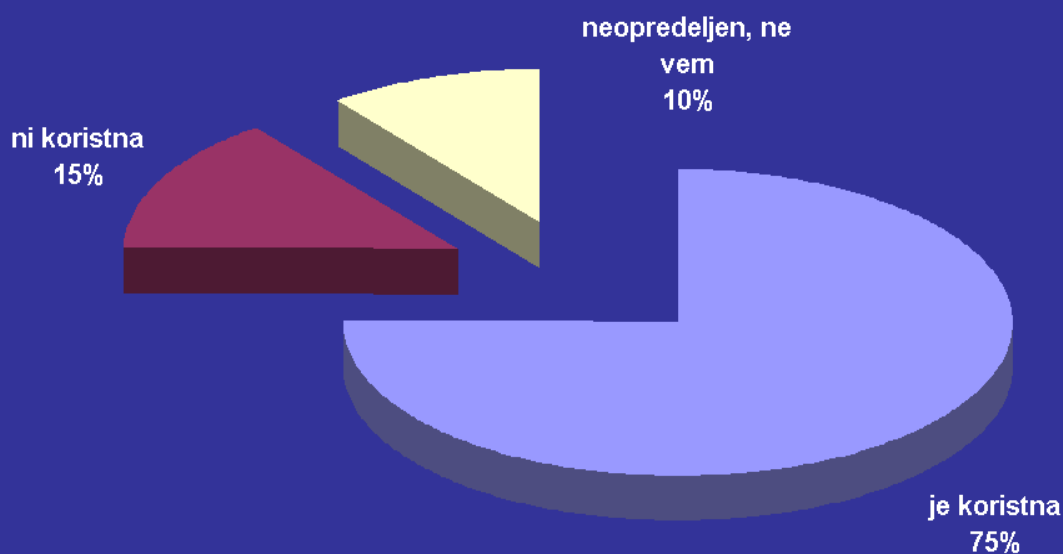
Kako verjetno je, da bo Slovenija v prihodnosti še potrebovala vojsko?

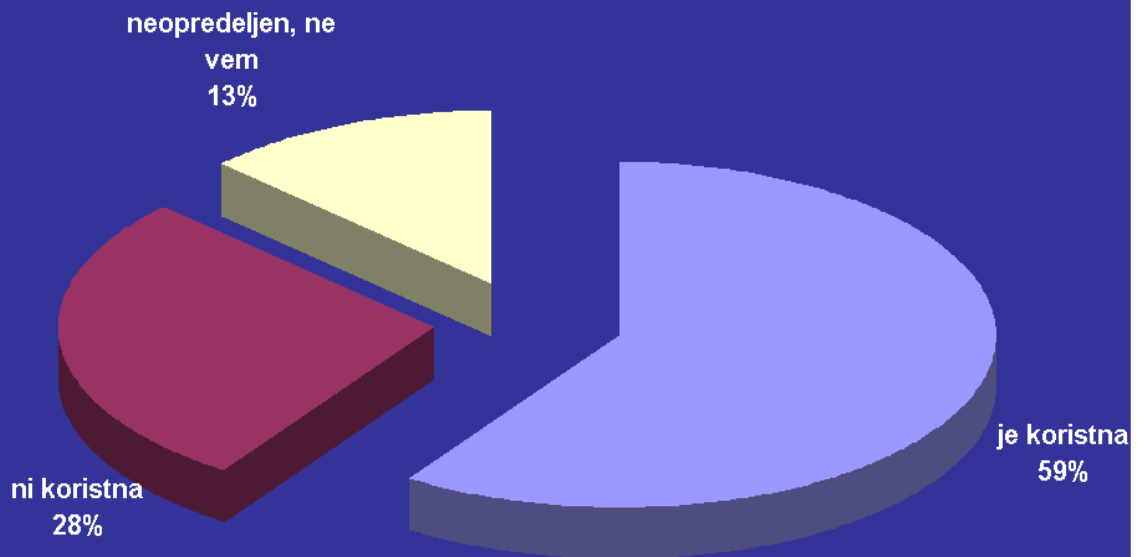
Za katere naloge Slovenske vojske bi moralo biti namenjenega več denarja, materialnih sredstev in kadrov kot doslej?

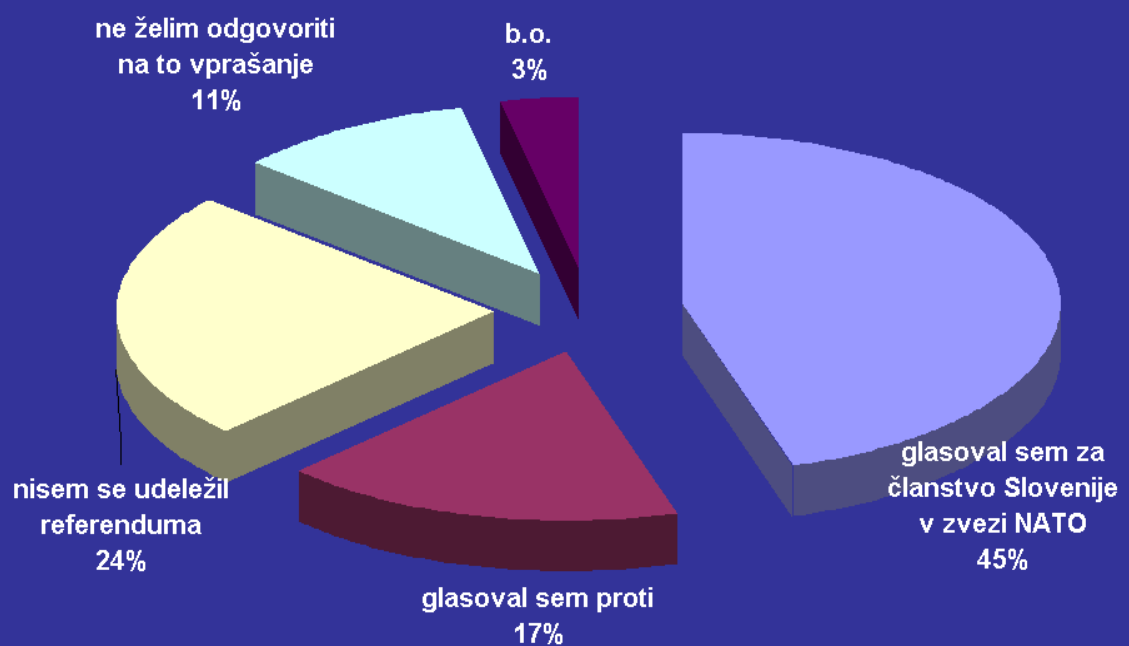
Koristnost odločitve na referendumu za EU

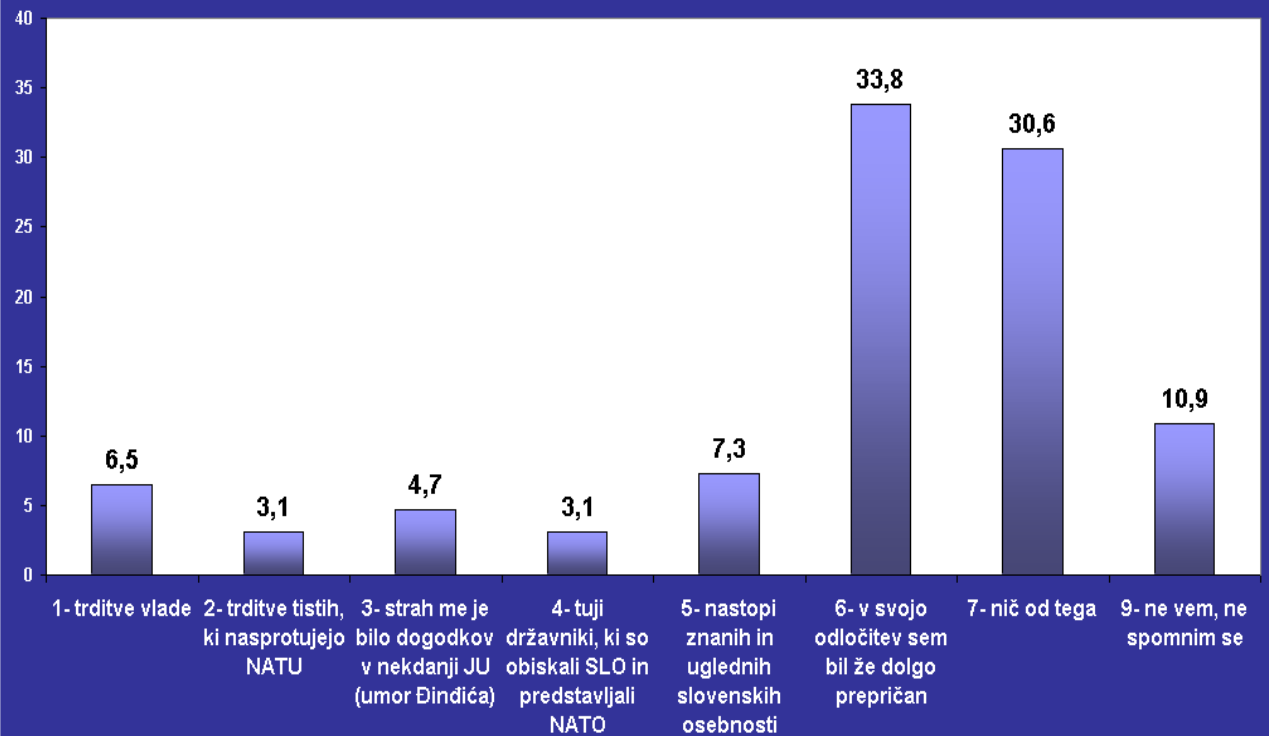
Koristnost odločitve na referendumu za NATO

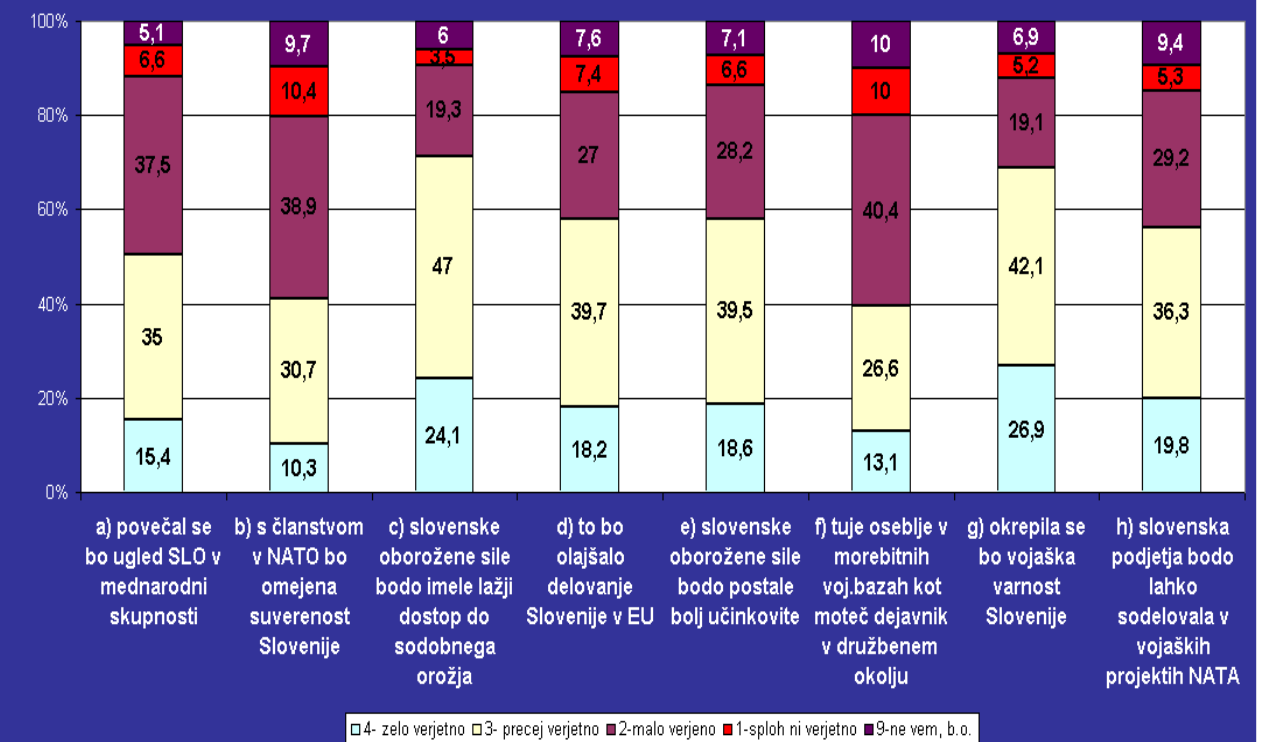
Kako ste glasovali na referendumu za NATO

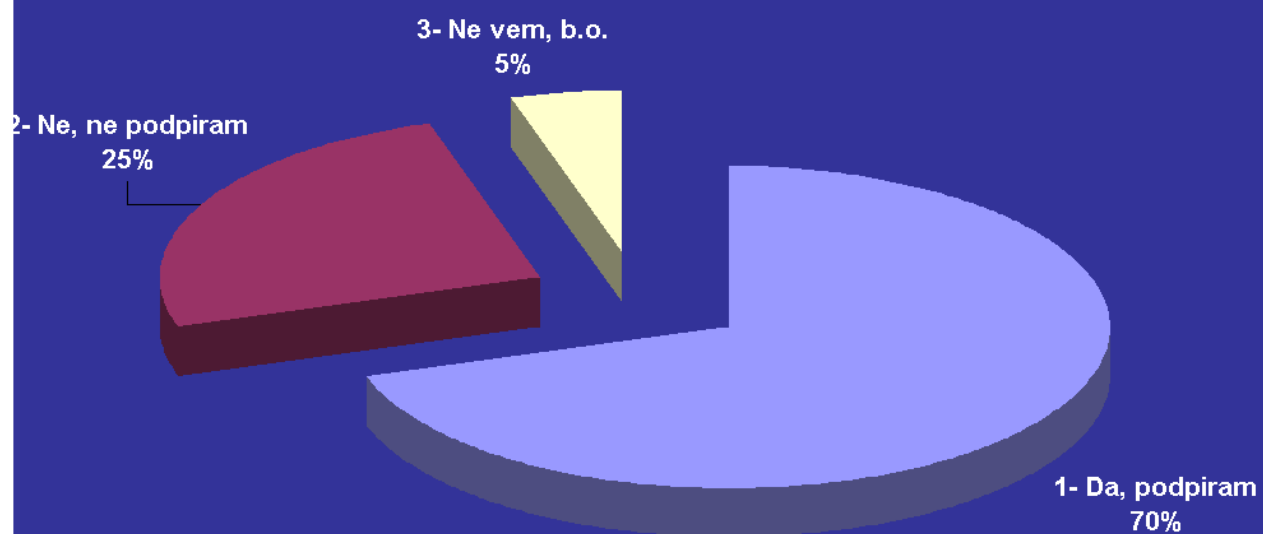
Kaj od navedenega vas je najbolj prepričalo pri odločitvi glede vstopa v NATO

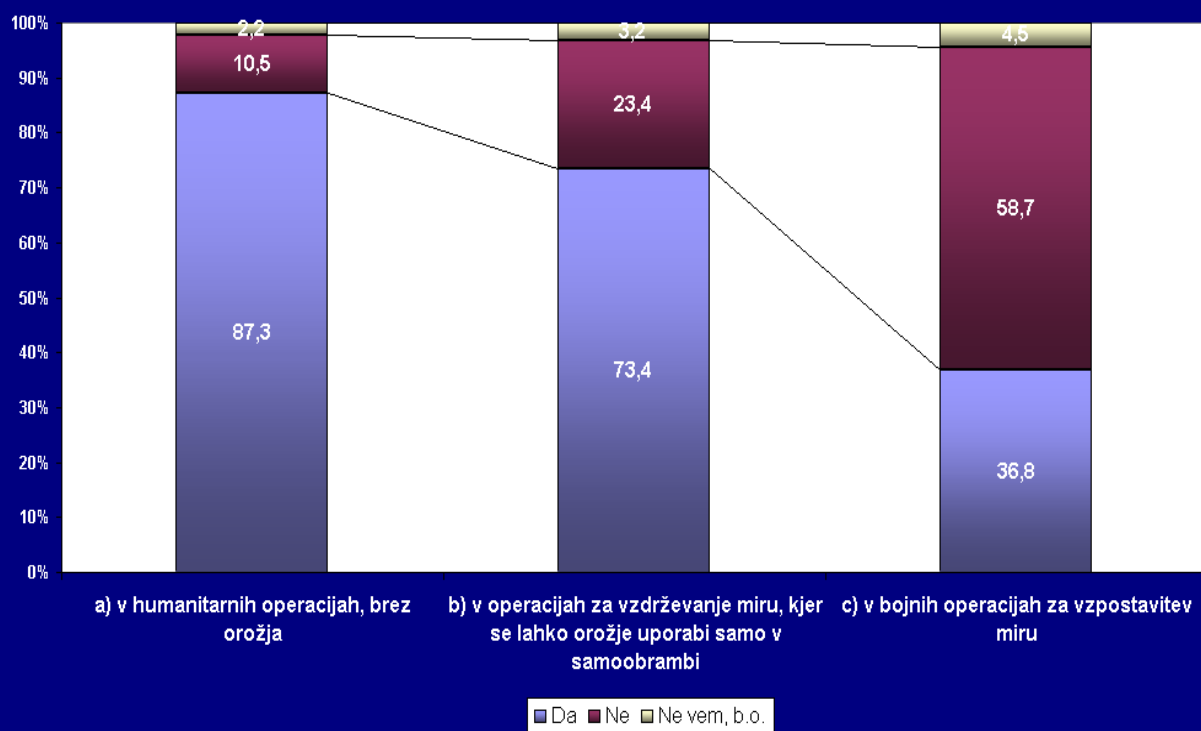
Kako verjetne bodo naslednje posledice vključitve Slovenije v NATO

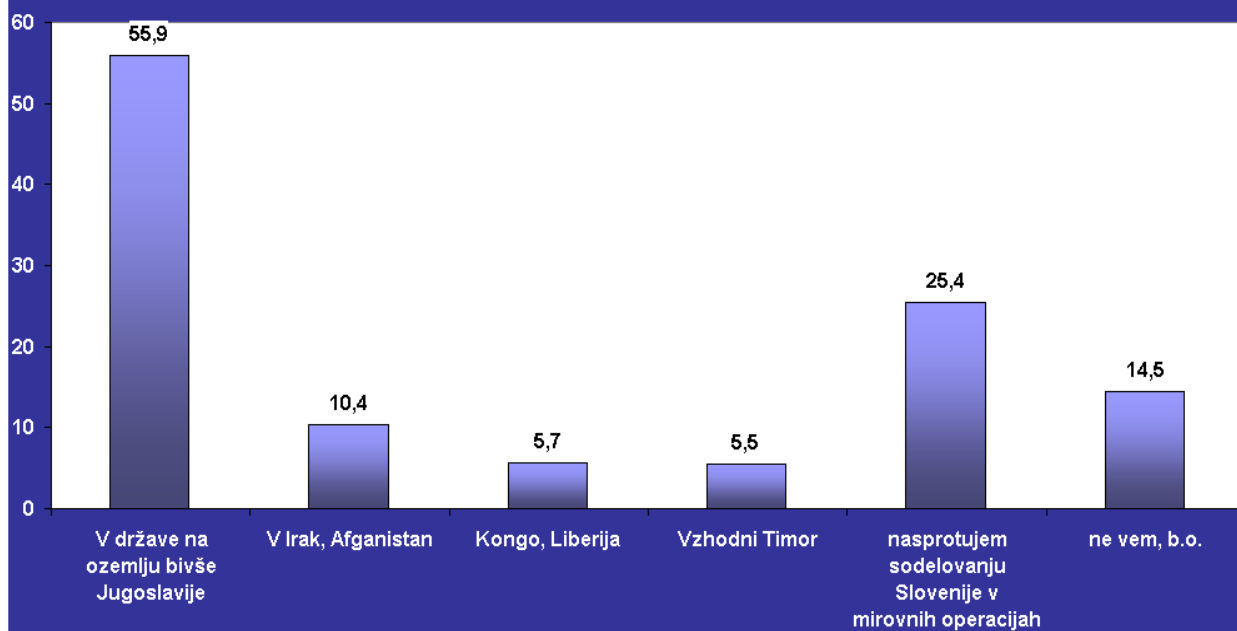
Ali podpirati sodelovanje Slovenije v mednarodnih mirovnih operacijah ali ne?

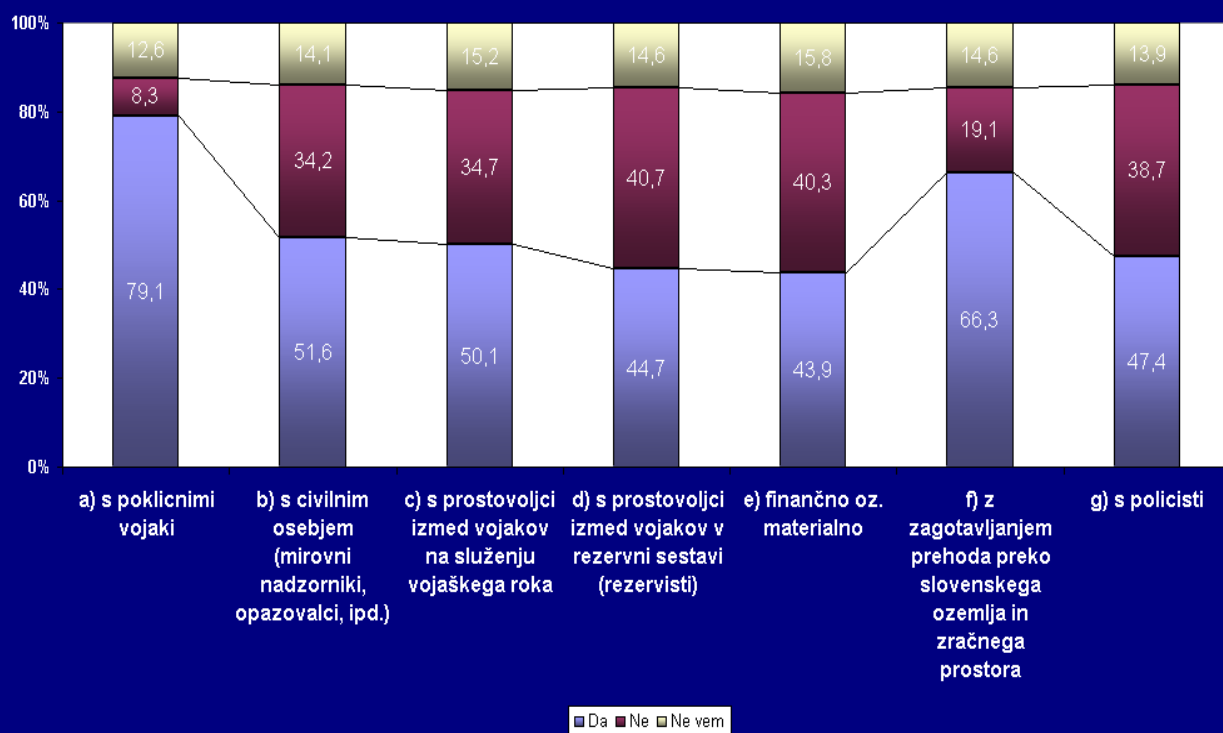
Ali soglašate, da Slovenska vojska sodeluje v naslednjih nalogah izven Slovenije

V katere predele sveta bi morala Slovenija prispevati vojake in policiste v mirovne operacije?

Kako naj bi Slovenija sodelovala v mednarodnih mirovnih operacijah?

Kako bi ocenili delovanje slovenskega sistema zaščite, reševanja in pomoči

